

नेपाल राजपत्र

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ४९) काठमाडौं, भदौ ३१ गते २०५६ साल (अतिरिक्ताङ्क २४)

भाग ३

श्री ५ को सरकार
उद्योग मन्त्रालयको
सूचना १

श्री ५ को सरकारले खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ को दफा १ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी उक्त ऐन मिति २०५६ साल भाद्र ३१ गते देखि लागु हुने गरी तोकेको छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

सूचना २

खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६

खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ को दफा २८ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी श्री ५ को सरकारले देहायका नियमहरू बनाएको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यी नियमहरूको नाम "खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६" रहेकोछ।

२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,-

- (क) "ऐन" भन्नाले खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ सम्भन्धु पर्छ।
- (ख) "अनुमतिपत्र" भन्नाले कुनै खनिज पदार्थको खोजतलास कार्य र उत्खनन् कार्य गर्न यस नियमावली बमोजिम प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र सम्भन्धु पर्छ।
- (ग) "खानीद्वार" भन्नाले खनिज क्षेत्रबाट खनिज पदार्थ बाहिर निकास गरिने मूलद्वार सम्भन्धु पर्छ।
- (घ) "खास खनिज पदार्थ" भन्नाले कुनै खनिज पदार्थको सम्बन्धमा विभागले खनिज सम्पन्नता गरी खनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्र दिएको वा कुनै खनिज कार्य विभाग तथा विभागले तोकेको अन्य सरकारी निकायले मात्र गर्न पाउने गरी श्री ५ को सरकारले तोकेको खनिज पदार्थ सम्भन्धु पर्छ।
- (ङ) "समिति" भन्नाले नियम ३५ बमोजिम गठित खानी विकास समिति सम्भन्धु पर्छ।
- (च) "केन्द्र" भन्नाले नियम ३९ बमोजिम स्थापना भएको खनिज पदार्थ विकास केन्द्र सम्भन्धु पर्छ।

परिच्छेद - २

खनिज पदार्थको वर्ग र स्तर तथा खनिज कार्य गर्न चाहने व्यक्तिको योग्यता

३. खनिज पदार्थको वर्ग : ऐनको दफा ३६ को उपदफा (१) मा उल्लिखित खनिज पदार्थका वर्गहरू भित्र अनुसूची - १ मा उल्लेख भए बमोजिमका खनिज पदार्थ रहनेछन्।

४. खनिज पदार्थको स्तर : (१) यस नियमावलीको प्रयोजनको लागि दैनिक उत्पादनको आधारमा घातु तथा अधातु खनिज पदार्थलाई देहाय बमोजिमको स्तरमा विभाजन गरिएकोछ :-

(क) अति साना स्तर

(ख) साना स्तर

(२)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

५. खनिज कार्यको अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता : (१) धातु खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्यको लागि अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) धातु खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्य सम्बन्धी दुई वर्षको अनुभव भएको वा तत्सम्बन्धी खनिज कार्यको विशेषज्ञलाई काममा लगाउन सक्ने हैसियत भएको ।
- (ख) खोजतलास कार्यको लागि प्रति वर्ग किलोमिटर चार लाख रुपैयाँ र उत्खनन् कार्यको लागि पचास लाख रुपैयाँको आर्थिक हैसियत भएको ।

(२) अधातु खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्यको लागि अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) अधातु खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्य सम्बन्धी एक वर्षको अनुभव भएको वा तत्सम्बन्धी खनिज कार्यको विशेषज्ञलाई काममा लगाउन सक्ने हैसियत भएको ।
- (ख) खोजतलास कार्यको लागि प्रति वर्ग किलोमिटर दुई लाख रुपैयाँ र उत्खनन् कार्यको लागि पच्चीस लाख रुपैयाँको आर्थिक हैसियत भएको ।

(३) अति महत्वपूर्ण खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्यको लागि अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) अति महत्वपूर्ण खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्य सम्बन्धी दुई वर्षको अनुभव भएको वा तत्सम्बन्धी खनिज कार्यको विशेषज्ञलाई काममा लगाउन सक्ने हैसियत भएको ।
- (ख) खोजतलास कार्यको लागि प्रति वर्ग किलोमिटर चार लाख रुपैयाँ र उत्खनन् कार्यको लागि पचास लाख रुपैयाँको आर्थिक हैसियत भएको ।

(४) महत्वपूर्ण वा बहुमूल्य खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्यको लागि अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) महत्वपूर्ण वा बहुमूल्य खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्य सम्बन्धी दुई वर्षको अनुभव भएको वा तत्सम्बन्धी खनिज कार्यको विशेषज्ञलाई काममा लगाउन सक्ने हैसियत भएको ।
- (ख) खोजतलास कार्यको लागि प्रति वर्ग किलोमिटर दुई लाख रुपैयाँ र उत्खनन् कार्यको लागि पच्चीस लाख रुपैयाँको आर्थिक हैसियत भएको ।

(५) सामान्य खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्यको लागि अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) सामान्य खनिज भित्र पर्ने खनिज पदार्थको खनिज कार्य सम्बन्धी एक वर्षको अनुभव भएको वा तत्सम्बन्धी खनिज कार्यको विशेषज्ञलाई काममा लगाउन सक्ने हैसियत भएको ।
- (ख) खोजतलास कार्यको लागि प्रति वर्ग किलोमिटर एक लाख रुपैयाँ र उत्खनन् कार्यको लागि दश लाख रुपैयाँको आर्थिक हैसियत भएको ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

परिच्छेद-३

खोजतलास कार्य सम्बन्धी व्यवस्था

६. **खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिनु पर्ने :** कुनै व्यक्तिले गुणस्तर तथा परिमाण यकीन भई नसकेको खनिज पदार्थको खोजतलास कार्य गर्न चाहेमा अनुमतिपत्रको लागि खोजतलास कार्यको प्रस्तावित योजना समेत संलग्न गरी अनुसूची - ३ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
७. **खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र दिनु पर्ने :** (१) नियम ६ बमोजिम निवेदन प्राप्त भएपछि विभागले आवश्यक जाँचबुझ गरी निवेदन दिने व्यक्तिलाई अनुमतिपत्र दिन उपयुक्त देखेमा अनुसूची - ४ बमोजिमको दस्तुर लिई अनुसूची - ५ बमोजिमको ढाँचामा खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र दिनेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमको अनुमतिपत्र निवेदक आफैले वा निजको प्रतिनिधिले तीस दिन भित्र बुझिलिनु पर्नेछ ।
- (३) उपनियम (२) बमोजिमको म्याद भित्र अनुमतिपत्र बुझीनलिएमा सो अनुमतिपत्र स्वतः रद्द हुनेछ ।
८. **खोजतलास कार्यको बाकार तथा क्षेत्रफल :** (१) विभागले कुनै खनिज पदार्थको खोजतलास कार्यको लागि आयताकारमा घटिमा ०.२५ वर्ग किलोमिटर (करिव एक वर्गमाइलको दशांश) र बढीमा २५० वर्ग किलोमिटर (करिव सय वर्गमाइल) सम्मको क्षेत्रफल निर्धारण गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम निर्धारण गरिएको क्षेत्रफलको कुल लम्बाईको नाप कुल चौडाईको नापको चार गुणा भन्दा बढी हुनेछैन ।
९. **खोजतलास कार्यको अवधि र अवधि थप सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) नियम ७ बमोजिम खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले धातु वर्गको खनिज वा अति महत्वपूर्ण खनिज वा महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य खनिज पदार्थ भए चार वर्ष र अधातु वर्गको खनिज वा सामान्य खनिज भए दुई वर्षको अवधि भित्र खोजतलास कार्य सम्पन्न गरिसक्नु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमको अवधि भित्र खोजतलास कार्य सम्पन्न गर्न नसकिने भई अवधि थप गर्नु पर्ने भएमा खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले त्यसरी अवधि समाप्त हुनभन्दा तीन महिना अगावै अवधि थपको लागि अनुसूची - ६ बमोजिमको प्रगति विवरण सहित विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (३) उपनियम (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा विभागले आवश्यक जाँचबुझ गरी माग बमोजिमको अवधि थप गरिदिन मनासिब देखेमा निवेदन परेको एक महिना भित्र खनिज पदार्थको प्रकृति, भौगर्भिक स्थिति, खोजतलास प्रविधि र कामको प्रगति समेतको आधारमा अनुसूची-४ बमोजिमको थप दस्तुर लिई एक पटकमा एक वर्ष नबढाई बढीमा दुई वर्ष सम्मको लागि खोजतलास कार्यको अवधि थप गरिदिन सक्नेछ ।
१०. **खोजतलास कार्यको संचालन:** (१) खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खोजतलास कार्यको संचालन अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको मितिले नव्वे दिन भित्र गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमको अवधि भित्र खोजतलास कार्यको संचालन नगरेमा विभागले खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र रद्द गर्न सक्नेछ ।

(३) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले विशेष परिस्थिती परी उपनियम (१) बमोजिमको म्यादभित्र खोजतलास कार्यको संचालन गर्न नपाएको कारण सहित उक्त म्याद समाप्त हुनु अगावै विभाग समक्ष निवेदन दिएमा सो निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी कारण मनासिब देखेमा विभागले सो म्याद समाप्त भएको मितिले नब्बे दिनभित्र खोजतलास कार्यको संचालन गर्न दिन सक्नेछ।

११. खोजतलास कार्य गर्दा पालन गर्नुपर्ने शर्तहरू : खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र पाउने व्यक्तिले खोजतलास कार्य गर्दा पालन गर्नुपर्ने शर्तहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्-

- (क) खोज तलास कार्यको संचालन गर्दा स्वस्थ प्रणाली अनुसरण गरी लगनशील एवं दक्ष तरिका अपनाउने।
- (ख) खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्र भित्र रहेका घर, जग्गा, रुख,वाली वस्तु वा अन्य सम्पत्तिमा हानी नोक्सानी हुने कार्य नगर्ने।
- (ग) खोजतलास कार्यको सिलसिलामा कुनै पुरातात्विक वस्तु फेला परेमा सो वस्तुलाई सुरक्षित राखी सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा विभागलाई यथाशीघ्र चाँडो खबर गर्ने।
- (घ) खोजतलास कार्य समाप्त भएको मितिले तीस दिन भित्र अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रमा खोजतलास कार्यको सिलसिलामा बनेका खास्टो, चनक, टोपा वा भरिएका जग्गामा कुनै पछाल वा बार लगाउनु पर्ने भए लगाउने।
- (ङ) खोजतलास कार्यको म्याद समाप्त भएको मितिले एक सय असी दिन भित्र अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रबाट आफ्ना सबै मालसामान हटाउने।
- (च) खोजतलास कार्यको सिलसिलामा प्राप्त छनिज पदार्थको बिक्रि वितरण गर्न नपाईने।

१२. खोजतलास कार्यको क्षेत्र परित्याग: (१) खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले धातु वर्गको छनिज वा अति महत्वपूर्ण छनिज वा महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य छनिज पदार्थको हकमा चार वर्ष र अधातु वर्गको छनिज वा सामान्य छनिजको हकमा दुई वर्षको अवधिसम्म आफूले पाएको अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्र परित्याग गर्न पाउने छैन।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अवधि समाप्त भए पछि खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आफूले प्राप्त गरेको अनुमतिपत्रमा उल्लेख भएको क्षेत्रमध्ये केही क्षेत्र परित्याग गर्न चाहनेमा सो कुरा उल्लेख गरी क्षेत्र परित्यागको लागि विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम निवेदन पर्न आएमा विभागले बढीमा पचास प्रतिशतसम्म खोजतलास कार्यको क्षेत्र परित्याग गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ।

१३. खोजतलास कार्य गर्दा पाउने सुविधा तथा सहूलियत : खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खोजतलास कार्य गर्दा देहाय बमोजिमको सुविधा तथा सहूलियत पाउनेछ:-

- (क) खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्र भित्र छोरी, छनी, दुलो छेदी वा अन्य उपयुक्त तरिकाद्वारा खोजतलास गर्ने।

(५)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (घ) खोजतलास कार्यको सिलसिलामा भित्रकिएका खनिज पदार्थ सो खनिज पदार्थको प्रकृति, परिमाण, महत्व र प्रस्तावित परीक्षण वा विश्लेषण गर्ने वा गराउनको निमित्त विभागले स्वीकृति दिएको परिमाणमा कोरा, अर्ध तयारी वा तयारी खनिज पदार्थको नमूना विदेश लैजाने ।
- (ग) खोजतलास कार्यको निमित्त र सो कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरूलाई आवश्यक पर्ने पानी सर्वसाधारणलाई असर नपर्ने गरी खोजतलास क्षेत्रभित्र वा बाहिरबाट ल्याई उपयोग गर्ने ।
- (घ) खोजतलास कार्यको निमित्त खोजतलास कार्य क्षेत्रभित्र चाहिने मेशिन, कलपूजा वा सरसामान राख्ने र खोजतलास कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरू बस्ने घर, टहरा, छाप्रो बनाउने ।

परिच्छेद- ४

उत्खनन् कार्य सम्बन्धी व्यवस्था

१४. उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिनु पर्ने : (१) कुनै व्यक्तिले गुणस्तर तथा परिमाण यकीन भई सकेको खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्य गर्न चाहेमा अनुमतिपत्रको लागि उत्खनन् कार्यको प्रस्तावित योजना समेत संलग्न गरी अनुसूची -७ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नियम ७ बमोजिम खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले समेत उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमतिपत्र लिन चाहेमा सोको लागि खोजतलास अवधि समाप्त हुनु भन्दा अगावै खोजतलास कार्यको विस्तृत प्रतिवेदन तथा उत्खनन् कार्यको प्रस्तावित योजना समेत संलग्न गरी अनुसूची -७ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
१५. उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र दिनु पर्ने : (१) नियम १४ बमोजिम निवेदन प्राप्त भएपछि सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्दा उत्खनन् कार्यको प्रस्तावित योजना समेत उपयुक्त देखेमा निवेदन दिने व्यक्तिलाई विभागले अनुसूची- ४ बमोजिमको दस्तुर लिई अनुसूची- ८ बमोजिमको ढाँचामा उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमतिपत्र दिनेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमको अनुमतिपत्र निवेदक आफैले वा निजको प्रतिनिधिले तीस दिनभित्र बुझिनु पर्नेछ ।
- (३) उपनियम (२) बमोजिमको प्र्यादभित्र अनुमतिपत्र बुझी नलिएमा सो अनुमतिपत्र स्वतः रद्द हुनेछ ।
१६. उत्खनन् कार्यको बाकार तथा क्षेत्रफल: (१) विभागले खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्यको लागि आयताकारमा घट्टिमा ०.२५ वर्ग किलोमिटर (करिव एक वर्ग माइलको दशांश) र बढीमा २५ वर्ग किलोमिटर (करिव दश वर्ग माइल) सम्मको क्षेत्रफल निर्धारण गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम निर्धारण गरिएको क्षेत्रफलको कुल लम्बाईको नाप कुल चौडाईको नापको चारगुणा भन्दा बढी हुनेछैन ।
१७. उत्खनन् कार्यको अवधि र अवधि भए सम्बन्धी व्यवस्था : (१) नियम १५ बमोजिम उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले अति साना स्तर, साना स्तर, मझौला स्तर र ठूला स्तरका खनिज पदार्थको क्रमशः पाँच वर्ष, दश वर्ष, बीस वर्ष र तीस वर्षको अवधिभित्र उत्खनन् कार्य सम्पन्न गरिसक्नु पर्नेछ ।

तर सिमेण्ट स्तरको चूनदुश्र छनिज पदार्थको हकमा अति साना स्तरका लागि शुरूको अवधि दश वर्ष र साना स्तरका लागि शुरूको अवधि पन्ध्र वर्ष सम्म हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अवधि भित्र उत्खनन् कार्य सम्पन्न गर्न नसकिने भई अवधि थप गर्नुपर्ने भएमा उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले त्यसरी अवधि समाप्त हुनुभन्दा तीन महिना अगावै अवधि थपको लागि अनुसूची -९ बमोजिमको वार्षिक उत्पादन प्रगति विवरण समेत सलन गरी विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा विभागले आवश्यक जाँचबुझ गरी माग बमोजिमको अवधि थप गरिदिन मनासिब देखेमा निवेदन परेको एक महिना भित्रमा अनुसूची - ४ बमोजिमको थप दस्तुर लिई अति साना स्तर, साना स्तर, मझौला स्तर र ठूला स्तरको छनिज पदार्थको क्रमशः एक वर्ष, दुई वर्ष, पाँच वर्ष र दश वर्ष सम्मको लागि अवधि थप गरिदिन सक्नेछ।

१८. उत्खनन् कार्यको संचालन: (१) उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले उत्खनन् कार्यको संचालन अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको मितिले छ महिना भित्र गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अवधि भित्र उत्खनन् कार्यको संचालन नगरेमा विभागले उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र रद्द गर्न सक्नेछ।

(३) यस नियममा अन्यत्र जुनसकै कुरा लेखिएको भए तापनि उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले विशेष परिस्थिति परी उपनियम (१) बमोजिमको म्यादभित्र उत्खनन् कार्यको संचालन गर्न नपाएको कारण सहित उक्त म्याद समाप्त हुनु भन्दा तीन महिना अगावै विभाग समक्ष निवेदन दिएमा सो निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी कारण मनासिब देखेमा विभागले छनिज पदार्थको वर्ग, भौगोलिक स्थिति, उत्खनन् प्रविधि तथा अन्य कुराको आधारमा सो म्याद समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र उत्खनन् कार्यको संचालन गर्न दिन सक्नेछ।

१९. उत्खनन् कार्य गर्दा पालन गर्नु पर्ने शर्तहरू : उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र पाउने व्यक्तिले उत्खनन् कार्य गर्दा पालन गर्नु पर्ने शर्तहरू देखाय बमोजिम हुनेछन् :-

(क) उत्खनन् कार्य गर्दा छनिज पदार्थको अधिकतम सदुपयोग र छनिज सम्पदाको संरक्षण हुने गरी गर्ने।

(ख) उत्खनन् कार्य गर्दा वातावरणमा सकेसम्म न्युनतम प्रतिकुल प्रभाव पर्ने उपाय अपनाई वातावरण संरक्षणमा समुचित ध्यान दिई कार्य गर्ने।

(ग) राष्ट्रिय तथा सार्वजनिक हित र सुरक्षाको निमित्त छुट्याईएका स्थानहरूमा र प्राचिन स्मारक, शहर, चिहान, मसानघाट, सार्वजनिक बाटो, घाट, बाँध, पैनी, पाईप लाईन, किल्ला, गढी, छाउनी, मन्दिर, मस्जिद, गिर्जाघर, घर, कारखाना ईत्यादिबाट कम्तीमा पचास मिटर भित्र उत्खनन् कार्य नगर्ने र त्यस्तो क्षेत्रमा घर, कारखाना वा गोदाम नबनाउने।

(घ) आफ्नो उत्खनन् क्षेत्रको नजिकै उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त अन्य व्यक्तिलाई आफुले बनाएको ट्राम लाईन, रोपवे लाईन, बाटो र पानी घाट समेत मनासिब शर्तमा उपयोग गर्न दिने।

- (ङ) खनिज पदार्थ भण्डार गर्ने तथा जम्मा गर्ने स्थलमा खनिज कार्यको परिमाणको नाप गर्ने यथोचित यन्त्रहरू राख्नु पर्ने ।
- (च) उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त भू-सतहको सीमाना बाहिर हुने गरी उत्खनन् कार्य नगर्ने र दुई वा दुई भन्दा बढी अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रको सीमाना जोडिएको रहेछ भने अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सो सीमानाबाट पन्जीस मिटर छोडी खानी उत्खनन् कार्य गर्ने ।
- (छ) उत्खनन् कार्य गर्दा खोलेको टोपा, टनेल छाल्टा ईत्यादिमा कुनै दुर्घटना हुन नपाउने गरी सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने ।
- (ज) उत्खनन् कार्य गर्दा कुनै दुर्घटना परेमा, कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएमा वा आफुले पाएको अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रभित्र कसैको धन सम्पतिको हानी नोक्सानी हुन गएमा वा हुन सक्ने सम्भावना देखिएमा सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय र विभागलाई तुरुन्त सूचना दिने ।
- (झ) खनिज क्षेत्रमा उत्खनन् कार्य संचालन गर्दा सोको रेखदेख, नियन्त्रण आदिको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति स्वयं वा निजको प्रतिनिधि रहनु पर्ने ।
- (ञ) खानी क्षेत्रमा कार्यालय खडा गरी सो कार्यालयमा आफुले पाएको अनुमतिपत्र स्पष्ट देखिने गरी राख्ने ।
- (ट) आफ्नै खर्चमा खनिज क्षेत्रको सीमाना कायम गर्ने ।
- (ठ) आफ्नो काबू बाहिरको परिस्थितिले गर्दा खनिज कार्यमा बाधा परी एक महिना भन्दा बढी उत्खनन् कार्य बन्द वा रोकावट हुन गएमा विभागमा सूचना गर्ने ।
- (ड) खनिज कार्यको अवधि समाप्त भएमा वा उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमतिपत्र रद्द गरी उत्खनन् कार्य बन्द गर्नु परेमा छ महिना भित्रमा बन्द गरी आफ्नो सम्पूर्ण सामान सो क्षेत्रबाट हटाई छाल्टो, चनक, टोपा र भासिएको जग्गा पूरमा बार वा पर्खाल लगाउनु पर्ने भएमा बार वा पर्खाल लगाई त्यस क्षेत्रमा उपयुक्त पुनर्स्थापना कार्य गर्ने ।

२०. उत्खनन् कार्य गर्दा पाउने सुविधा तथा सहूलियत: उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले उत्खनन् कार्य गर्दा देहाय बमोजिमको सुविधा तथा सहूलियत पाउनेछ ।

- (क) खनिज पदार्थ भित्रनलाई सबै प्रकारको उत्खनन् कार्य गर्ने ।
- (ख) खनिज पदार्थ भित्रकी प्रशोधन गर्ने, शुद्धिकरण गर्ने, भण्डार गर्ने, ढुवानी गर्ने, बिक्री वितरण गर्ने वा विदेश निकासी गर्ने ।
- (ग) खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्यका निमित्त आवश्यक यन्त्र, औजार, उपकरण आदि पैठारी गर्ने ।
- (घ) खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्यको लागि आवश्यक सबै प्रकारका निर्माण कार्य गर्ने र सो निर्माण कार्यका लागि आवश्यक ढुंगा, माटो, बालुवा, ग्राभेल आदि खनिज क्षेत्र भित्रबाट भित्रने ।

२१. रोयल्टी बुझाउनु पर्ने : (१) उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खानीद्वारबाट प्रत्येक पटक खनिज पदार्थ बाहिर निकाल्दा त्यसरी निकालिएको खनिज पदार्थको परिमाणको आधारमा अनुसूची- १० बमोजिमको रोयल्टी बुझाउनु पर्नेछ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम निकालिएको खनिज पदार्थको परिमाण र रोयल्टी वापत प्राप्त रकमको राजश्व दाखिला विवरण प्रत्येक महिनाको सात दिन भित्र विभागमा पठाउनु पर्नेछ।
२२. स्थानीय विकास शुल्क: उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खानिद्वारबाट प्रत्येक पटक खनिज पदार्थ बाहिर निकाल्दा त्यसरी निकालिएको खनिज पदार्थको परिमाणको आधारमा नियम २१ बमोजिम तोकिएको रोयल्टीको दश प्रतिशतले हुने स्थानीय विकास शुल्क जिल्ला विकास समिति वा सो समितिले तोकिएको निकायमा बुझाउनु पर्नेछ।
२३. धरौटी बुझाउनु पर्ने: उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले उत्खनन् कार्य गर्दा अनुसूची -४ बमोजिमको धरौटी बुझाउनु पर्नेछ।

परिच्छेद - ५

खास खनिज पदार्थ सम्बन्धी व्यवस्था

२४. खास खनिज पदार्थको खनिज कार्यको लागि खनिज सम्पत्तीता गर्न सूचना प्रकाशन गरी प्रस्ताव बाढ्ने गर्नु पर्ने: (१) ऐनको दफा ५ को उपदफा (३) बमोजिम खास खनिज पदार्थको सम्बन्धमा विभागले खनिज सम्पत्तीता गरी खनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्र दिने प्रयोजनको लागि आवश्यक विवरण सहित कम्तीमा साठी दिनको म्याद दिई राष्ट्रिय स्तरको पत्रपत्रिकामा सूचना प्रकाशन गरी प्रस्ताव आवाहन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्रस्ताव आवाहन गरी प्रकाशन गरिने सूचनामा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका कुराहरु खुलाउनु पर्नेछ:-

- (क) खनिज कार्यको लागि आवाहन गरिएको खनिज क्षेत्र।
- (ख) खास खनिज सम्बन्धी उपलब्ध आधारभूत सूचना तथा जानकारी।
- (ग) भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी उपलब्ध आधारभूत जानकारी।
- (घ) प्रस्ताव दस्तुर।
- (ङ) अन्य आवश्यक कुराहरु।

(३) विभागले खोजतलास कार्य गर्दा लागेको प्रत्यक्ष खर्चको अनुमान गरी सो बराबरको रकम वा शेयर लिन चाहेको भए सोकुरा समेत उपनियम (१) बमोजिम प्रकाशन हुने प्रस्ताव आवाहन सम्बन्धी सूचनामा खुलाउनु पर्नेछ।

२५. प्रस्तावकले खुलाउनु पर्ने कुराहरु : (१) नियम २४ बमोजिम प्रस्ताव आवाहन भएको म्यादभित्र ईच्छुक व्यक्तिले देहाय बमोजिमका विवरण खुलाई विभागमा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ:-

- (क) प्रस्तावकसँग खनिज कार्यको लागि आवश्यक पूँजी, यन्त्र, उपकरण, औजारहरु तथा विशेषज्ञता भएको वा विशेषज्ञको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको प्रमाण।
- (ख) अन्वेषणात्मक विकास तथा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने र खानी परियोजना कार्यान्वयन गर्ने तरिका र समय तालिका।
- (ग) खनिज कार्यको अवधिमा गर्ने विभिन्न चरणको न्यूनतम कार्यक्रम।

(९)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२६. प्रस्तावको मूल्याङ्कन : (१) नियम २५ बमोजिम प्रस्ताव प्राप्त भएपछि विभागले देहायको आधारमा प्रस्ताव मूल्याङ्कन गर्नेछः-

- (क) प्रस्तावकको आर्थिक क्षमता ।
- (ख) प्रस्तावकको नियम ५ बमोजिम योग्यता भए नभएको कुरा ।
- (ग) प्रस्तावकको छनिज बिक्री वितरण सम्बन्धी अनुभव ।
- (घ) अन्वेषणात्मक विकास तथा सम्भाव्यता अध्ययन अवधिमा गर्ने प्रस्तावित न्यूनतम कार्य तथा खर्च ।
- (ङ) अन्य प्रासंगिक कुराहरु ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्रस्ताव मूल्याङ्कन गर्ने सिलसिलामा विभागले कुनै प्रस्तावकसँग थप विवरण वा जानकारी माग गर्न सक्नेछ ।

२७. वार्ता : नियम २६ बमोजिम प्रस्तावको मूल्याङ्कन गरिसकेपछि विभागले चाहेमा प्रस्तावकसँग वार्ता गर्न सक्नेछ ।

२८. प्रस्ताव स्वीकृत गरी सम्झौता गर्ने र अनुमतिपत्र दिने : (१) नियम २६ बमोजिम प्रस्तावको मूल्याङ्कन तथा नियम २७ बमोजिम सम्बन्धित प्रस्तावकसँग गरेको वार्ताको आधारमा विभागले प्रस्ताव स्वीकृत गर्न उचित देखेमा प्रस्ताव स्वीकृत गरी प्रस्तावकसँग खास छनिज पदार्थको छनिज कार्य गर्न दिने सम्बन्धमा सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम छनिज सम्झौता गरेपछि विभागले सम्झौता गर्ने पक्षलाई अनुसूची -११ बमोजिमको ढाँचामा खास छनिज पदार्थको छनिज कार्य गर्ने अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिम सम्झौता गरी छनिज कार्य गर्ने अनुमतिपत्र दिँदा विभागले सम्झौता गर्ने पक्षसँग आवश्यकता अनुसार अनुमतिपत्रको नवीकरण, छनिज क्षेत्रको आकार र क्षेत्रफल, खोजतलास तथा उत्खनन् अवधि, छनिज कार्यको संचालन जस्ता विशेष शर्त राख्न वा निजलाई विशेष सुविधा दिने गरी सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

(४) उपनियम (१) र (२) बमोजिम सम्झौता गरी छनिज कार्य गर्ने अनुमतिपत्र दिँदा विभागले सम्झौता गर्ने पक्षसँग यस नियमावली बमोजिमको रोयल्टी, स्थानीय विकास शुल्क लगायत अन्य दस्तुर वा रकम लिने गरी सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

२९. सम्झौता पत्रमा उल्लेख हुनु पर्ने कुराहरु : नियम २८ बमोजिम सम्झौता गर्दा त्यस्तो सम्झौतामा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका कुराहरु उल्लेख हुनुपर्नेछः-

- (क) सम्झौता को उद्देश्य ।
- (ख) छनिज कार्यको अवधि र अवधि थप सम्बन्धी ।
- (ग) विभिन्न चरणमा क्षेत्र परित्याग गर्नसक्ने सम्भावना भए सो कुरा ।
- (घ) क्षेत्र परित्याग गर्दाको दायित्व ।
- (ङ) सम्झौताका पक्षहरुको कार्य र दायित्व ।

- (च) कार्य सम्पादन प्रत्याभुति सम्बन्धी ।
- (छ) विभिन्न चरणको खनिज कार्यको कार्यक्रम वजेट तथा सिमा संशोधन ।
- (ज) खोज तलास कार्य र त्यसको नतिजा ।
- (झ) खनिज उत्पादन अवधि र अवधि थप सम्बन्धी ।
- (ञ) वातावरण संरक्षण, खनिज संरक्षण तथा जिउधनको सुरक्षा सम्बन्धी ।
- (ट) उत्पादन गरेको खनिज पदार्थको नाप तौल सम्बन्धी ।
- (ठ) खनिज कार्य सम्बन्धी प्रतिवेदन पेश गर्ने कुरा ।
- (ड) खनिज कार्य संचालन गर्ने र चालु राख्ने सम्बन्धी ।
- (ढ) कामदारहरुको सुरक्षा सम्बन्धी ।
- (ण) खनिज पदार्थको बिक्री तथा आन्तरिक मागको आपूर्ति ।
- (त) कर्मचारी तथा तालिम सम्बन्धी ।
- (थ) मालसामान खरिद सम्बन्धी ।
- (द) जग्गाको उपयोग र सरकारी सहयोग सम्बन्धी ।
- (ध) संयुक्त लगानीमा खनिज कार्य संचालन गर्ने भए सो सम्बन्धी ।
- (न) सम्झौता बमोजिमको कार्यको संयुक्त पुनरावलोकन सम्बन्धी ।
- (प) हिस्सेदारी र हस्तान्तरण सम्बन्धी ।
- (फ) खनिज कार्य स्थगित वा रद्द सम्बन्धी ।
- (ब) विवाद समाधान सम्बन्धी ।
- (भ) खनिज कार्य गर्दा लागू हुने कानून ।
- (म) काबू बाहिरको परिस्थितिमा गर्ने कुरा ।
- (य) विभागले आवश्यक ठानेका अन्य कुरा ।

३०. खास खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न श्री ५ को सरकारले तोक्न सक्ने : यस परिच्छेदमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ऐनको दफा १२ को उपदफा (३) बमोजिम श्री ५ को सरकारले कुनै खास खनिज पदार्थको खनिज कार्य विभाग वा विभागले तोकेको अन्य सरकारी निकायले मात्र गर्न पाउने गरी तोक्न सक्नेछ ।

परिच्छेद- ६

खनिज सम्पदा तथा वातावरण संरक्षण

३१. खनिज सम्पदा संरक्षण: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा न्यूनतम भूमिलाई असर पर्ने गरी र खनिज सम्पदाको अधिकतम उपयोग (रिक्भरी) हुनेगरी गर्नु पर्नेछ ।

(११)
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले छनिज कार्य गर्दा सकेसम्म उच्च मूल्ययुक्त छनिज पदार्थ उत्पादनमा जोड दिनु पर्छ ।

(३) छनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले छनिज कार्य गर्दा सो कार्यबाट निस्कने अन्य पदार्थलाई सकेसम्म बढी उपयोग गरी बिकारयुक्त (वेष्ट) लाई न्यूनतम गर्नु पर्नेछ ।

३२.

वातावरणमा उल्लेखनीय (सिगनिफिकेन्ट) प्रतिकूल असर परेको मानिने : ऐनको दफा ११क को प्रयोजनको लागि छनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले कुनै छनिज कार्य गर्दा वातावरणमा पार्न सक्ने देहायका असरलाई वातावरणमा उल्लेखनीय (सिगनिफिकेन्ट) प्रतिकूल असर पारेको मानिनेछ-

- (क) छानी तथा आधारभूत संरचनाको विकास गर्दा भू-उपयोग तथा भू-सतहमा विचलन ल्याउन सक्ने ।
- (ख) वन विकास तथा वन्य जन्तु लोप हुन सक्ने ।
- (ग) छानीबाट बग्ने पानी तथा धाउ प्रशोधन गर्दा निस्कने भ्नेल विकारहरुले पानी प्रदूषित हुन सक्ने ।
- (घ) धुवा धुलोले हावा प्रदूषित हुन सक्ने ।
- (ङ) ड्रिलिङ्ग, ब्ल्याष्टिङ तथा ठूला मेसिनहरुको प्रयोगले ध्वनी प्रदूषण तथा कम्पन हुन सक्ने ।
- (च) ओभर बर्हेन टेलिङ्ग आदिले ठोस विकारको समस्या पैदा हुन सक्ने ।
- (छ) भू-क्षय, पैरो, भिरालो जमिन बग्ने, माटो बगाउने तथा बाटो बन्द हुने जस्ता समस्या पैदा हुन सक्ने ।
- (ज) जल प्रवाहमा परिवर्तन तथा पानीको उपयोगमा असुविधा हुन सक्ने ।
- (झ) सांस्कृतिक, पुरातात्विक स्थल तथा वनस्पति उद्यानहरुमा क्षति पुग्न सक्ने ।

३३.

वातावरण संरक्षणका सम्बन्धमा बचाउका उपायहरु अपनाउनु पर्ने: छनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले वातावरण संरक्षणका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमका बचाउका उपायहरु अपनाउनु पर्नेछ :-

- (क) छनिज क्षेत्र वरिपरि सतही तथा भूमिगत जलश्रोतमा कम प्रभाव पर्ने गरी कार्य गर्ने ।
- (ख) फोहोर थिग्याउने, पोखरी तथा पानी बग्ने उपयुक्त नालीको व्यवस्था गर्ने ।
- (ग) आवश्यकतानुसार एफ्ल्युएण्ट ट्रिटमेण्टको उपाय प्रयोग गर्ने ।
- (घ) विषालु ग्याँस वा अत्यधिक धुलो निस्कने छानीहरुमा प्रदूषण उत्पन्न हुने श्रोतमा सकेसम्म प्रदूषण न्यूनतम गर्ने उपाय अवलम्बन गर्ने ।
- (ङ) विषालु ग्याँस वा अत्यधिक धुलो निस्कने छानीहरुमा काम गर्ने कामदारहरुलाई ग्याँस फिल्टर वा डष्ट मास्क प्रयोग गर्न लगाउने ।
- (च) छनिज कार्य गर्दा सकेसम्म कम मात्रामा ध्वनी उत्पन्न हुने विस्फोटक पदार्थ वा यन्त्र उपकरण प्रयोग गर्ने ।

(१२)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (छ) विष्फोटक पदार्थको वैकल्पिक व्यवस्थाको रूपमा पाईने आवाज नआउने साधन प्रयोग गर्ने ।
- (ज) छनिज कार्य गर्दा निस्कने अनावश्यक पदार्थ (वेष्ट) उपयुक्त ठाउँमा जम्मा गरी सो वरिपरि पछाल वा अन्य तरिकाबाट घेरी वोटाबिरुवा लगाउने ।
- (झ) छनिज कार्य गर्दा सतही माटो (टप सोयल) निकाल्नु पर्ने भएमा सो माटो अलग्गै ठाउँमा जम्मा गरी सुव्यवस्थित गर्ने ।
- (ञ) उत्खनन् कार्य समाप्त भएपछि सो ठाउँमा सतही माटो मिलाएर वोटाबिरुवा लगाउने ।
- (ट) छतरापूर्ण पदार्थ प्रयोग हुने वा छनिज पदार्थ उत्पादन गर्दा छतरापूर्ण अवस्था सृजना हुने खानीहरूमा आवश्यक सुरक्षात्मक उपाय अवलम्बन गर्ने ।
- (ठ) छनिज कार्य गर्दा बन वनस्पति तथा जीवजन्तुमा सकेसम्म न्यून असर पर्ने गरी कार्य गर्ने ।
- (ड) छनिज कार्य गर्दा प्राकृतिक सौन्दर्य र सांस्कृतिक सम्पदामा सकेसम्म न्यून असर पर्ने गरी कार्य गर्ने ।

परिच्छेद - ७

साधारण निर्माणमुखी छनिज पदार्थ सम्बन्धी विशेष व्यवस्था

३४. साधारण निर्माणमुखी छनिज पदार्थको अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिनु पर्ने: (१) ऐनको दफा १२ को उपदफा (४) बमोजिम सर्वसाधारणले निजी प्रयोगको निमित्त उपयोग गरी आएको प्रचलनमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी निर्माण कार्यको प्रयोगमा आउने साधारण माटो, ढुंगा र बालुवा जस्ता साधारण निर्माणमुखी छनिज पदार्थको छनिज कार्य गर्न चाहने व्यक्तिले सोको अनुमतिपत्रको लागि अनुसूची -१२ बमोजिमको ढाँचामा सम्बन्धित जिल्ला विकास समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएपछि उक्त निवेदन जिल्ला विकास समितिले निवेदकको मार्ग बमोजिम साधारण निर्माणमुखी छनिज पदार्थको छनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्र दिने वा नदिने भन्ने सम्बन्धमा जाँचबुझ गरी सिफारिश गर्न नियम ३५ बमोजिमको समिति समक्ष पठाउनेछ ।

३५. खानी विकास समितिको गठन: (१) साधारण निर्माणमुखी छनिज पदार्थको छनिज कार्य गर्न अनुमति दिने सम्बन्धमा सिफारिश गर्न प्रत्येक जिल्लामा देहाय बमोजिमको एक खानी विकास समितिको गठन हुनेछ

(क)	स्थानीय विकास अधिकारी	-संयोजक
(ख)	प्रतिनिधि, जिल्ला विकास समिति	- सदस्य
(ग)	प्रतिनिधि (अधिकृतस्तर), जिल्ला प्रशासन कार्यालय	-सदस्य
(घ)	प्रतिनिधि (अधिकृतस्तर), जिल्ला वन कार्यालय	-सदस्य
(ङ)	प्रतिनिधि (अधिकृतस्तर), जिल्ला सडक कार्यालय	-सदस्य
(च)	प्रतिनिधि (अधिकृतस्तर), जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय	-सदस्य

(छ)	प्रतिनिधि (अधिकृतस्तर), आवास तथा शहरी विकास कार्यालय	-सदस्य
(ज)	जिल्ला नापी शाखाको प्रमुख वा निजले तोकेको सभ्येर,	-सदस्य
(झ)	प्रतिनिधि (अधिकृतस्तर), खानी तथा भू-गर्भ विभाग घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय वा घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिको कार्यालय	सदस्य-सचिव

(२) समितिले बैठक सम्बन्धी आफ्नो कार्यविधि आफै निर्धारण गर्नेछ ।

३६. **सहमति लिनु पर्ने:** (१) नियम ३४ को उपनियम (२) बमोजिम समिति समक्ष प्राप्त भएको निवेदन उपर समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी निवेदकको माग बमोजिम साधारण निर्माणमुद्दी खनिज पदार्थको खनिज कार्यको अनुमतिपत्र दिन मनासिब देखेमा सोही कुराको सिफारिश जिल्ला विकास समितिलाई गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम समितिबाट सिफारिश प्राप्त भएपछि जिल्ला विकास समितिले निवेदकलाई खनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्र दिनु पूर्व खानी संचालन गर्न खोजेको खानी क्षेत्रको विवरण, खानी उत्खनन् पढाई, क्षेत्रफल र खनिज पदार्थको नाम समेतको विवरण उल्लेख गरी निवेदकको माग बमोजिम अनुमतिपत्र दिने नदिने सम्बन्धमा विभागको सहमतिको लागि लेखि पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम सहमतिको लागि लेखिआएको छ महिना भित्र विभागले त्यसरी सहमति माग भएको विषयमा कुन तरिकाबाट, कसरी, कुन कुन सर्त बन्देजहरूको अधिनमा रहि अनुमति पत्र दिने हो सो समेत छुलाई सहमति दिने सम्बन्धमा निर्णय गरी सक्नु पर्नेछ ।

तर विभागले खानी संचालन गर्न अनुमतिपत्र नदिने गरी निर्णय गरेमा अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

(४) उपनियम (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि खानी संचालन गर्न दिन सिफारिश गरेको क्षेत्र वन क्षेत्रभित्र पर्नेरहेछ भने जिल्ला विकास समितिले विभागको सहमति लिनु पूर्व वन तथा भू- संरक्षण मन्त्रालयको समेत सहमति लिनु पर्नेछ ।

३७. **साधारण निर्माणमुद्दी खनिज पदार्थको अनुमतिपत्र दिने:** (१) नियम ३६ बमोजिम सहमति प्राप्त भएमा जिल्ला विकास समितिले अनुसूची- १३ बमोजिमको ढाँचामा अनुसूची ४ बमोजिमको दस्तुर लिई निवेदकलाई साधारण निर्माणमुद्दी खनिज पदार्थको अनुमतिपत्र दिनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अनुमतिपत्र दिए वापत जिल्ला विकास समितिले आफूले प्राप्त गरेको आम्दानीको बीस प्रतिशत रकम विभागको राजश्व खातामा जम्मा गरी सो भौचर सहितको जानकारी विभागमा पठाउनु पर्दछ ।

(३) साधारण निर्माणमुद्दी खनिज पदार्थको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सम्बन्धित जिल्ला विकास समितिबाट आफूले प्राप्त गरेको अनुमतिपत्र नियम ४२ बमोजिम नवीकरण गराउनु पर्नेछ ।

तर सम्बन्धित जिल्ला विकास समितिले मनासिब माफिक कारण विना नवीकरण गरि नदिएमा सम्बन्धित व्यक्तिले विभाग समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ र यसमा विभागले आवश्यक जाँचबुझ गरी नवीकरण गर्न सक्नेछ ।

३८. अनुगमन गर्ने: (१) जिल्ला विकास समितिले साधारण निर्माणमुखी छनिज पदार्थको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई छनिज कार्य गर्दा ऐन र यस नियमावली तथा अन्य प्रचलित कानूनको पालना भए वा नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्नेछ। यसरी अनुगमन गर्दा जिल्ला विकास समितिले त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई आवश्यक निर्देशन दिन, छनिज कार्य रोक्का राख्न र साधारण निर्माणमुखी छनिज कार्यको अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि जिल्ला विकास समितिले छनिज कार्य रोक्का गर्दा वा साधारण निर्माणमुखी छनिज कार्यको अनुमतिपत्र खारेज गर्दा समिति र विभागको सिफारिश लिनुपर्नेछ।

(३) विभागले अनुमतिपत्र दिने सम्बन्धमा सहमति प्रदान गर्दा उल्लेख गरेका शर्त वन्देजहरु अनुरूप छनिजकार्य गरेको नपाइएमा सम्बन्धित जिल्ला विकास समितिलाई त्यस्तो छनिजकार्य रोक्का राख्न वा अनुमतिपत्र खारेज गर्न आवश्यक निर्देशन जारी गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद - ८

केन्द्रको स्थापना र काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था

३९. छनिज पदार्थ विकास केन्द्रको स्थापना: छानी तथा छनिज पदार्थको स्रोतहरुको विकास गर्ने एवं छनिज कार्यमा सहयोग पुर्याउने सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्न श्री ५ को सरकारले एक छनिज पदार्थ विकास केन्द्रको स्थापना गर्न सक्नेछ।

४०. केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार: केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ-

- (क) राष्ट्रिय छनिज नीतिको तर्जुमा गर्ने।
- (ख) छनिज पदार्थको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरु तयार गरी लागु गर्ने, गराउने।
- (ग) छनिज उद्योगमा आईपरेका समस्याहरुको निराकरण गर्न आवश्यक कार्य गर्ने।
- (घ) छनिज पदार्थ सम्बन्धी अन्य प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन गर्ने, गराउने।
- (ङ) अन्य आवश्यक कार्यहरु गर्ने।

४१. केन्द्रले विशेष समिति गठन गर्न सक्ने: (१) केन्द्रले छनिज पदार्थको विकास एवं प्रवर्द्धनसँग सम्बन्धित कुनै निश्चित कार्य संचालन गर्न आवश्यकता अनुसार विशेष समिति गठन गर्न सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम गठन हुने विशेष समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार र कार्यविधि केन्द्रले तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद - ९

विविध

४२. अनुमतिपत्रको नवीकरण: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिना भित्र छनिज कार्य गर्नको लागि आफूले प्राप्त गरेको अनुमतिपत्र नवीकरण गराउनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अनुमतिपत्र नवीकरण गराउन खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्रको हकमा अनुसूची -६ र उत्खनन कार्यको अनुमतिपत्रको हकमा अनुसूची -९ बमोजिमको विवरण सहित विभाग समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(१५)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम नवीकरणको लागि निवेदन परेमा विभागले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुसूची -४ बमोजिमको नवीकरण दस्तुर लिई निवेदकको माग बमोजिम अनुमतिपत्र नवीकरण गरिदिनु पर्नेछ।

(४) उपनियम (१) बमोजिमको अवधि भित्र अनुमतिपत्र नवीकरण गराउन नसकेमा सो समय समाप्त भएको मितिले पाँच वर्षभित्र नवीकरण गराउन आएमा अनुसूची ४ बमोजिम तोकिएको नवीकरण दस्तुरमा सतप्रतिशत थपगरी प्रत्येक वर्षकालागि अनुमतिपत्र नवीकरण गराउन सकिनेछ।

४३. **अनुमतिपत्र रद्द हुने व्यवस्था:** अनुमतिपत्र देहायको अवस्थामा रद्द हुनेछ-

- (क) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले अनुमतिपत्र परित्याग गर्न निवेदन दिएमा।
- (ख) नियम ७ वा नियम १५ बमोजिम दिइएको अनुमतिपत्र निवेदक आफैले वा निजको प्रतिनिधिले तीस दिनभित्र बुझि नलिएमा।
- (ग) नियम ४२ बमोजिम नवीकरण नगराएमा।
- (घ) सार्वजनिक हित वा राष्ट्रिय सुरक्षा वा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्न सक्ने कार्य गरेमा।
- (ङ) यस नियमावली बमोजिम तोकिएका शर्तहरूको पालना नगरेमा।

४४. **अन्य खनिज पदार्थ पत्ता लागेमा पुनः अनुमतिपत्र लिनु पर्ने:** (१) खोजतलास कार्य वा उत्खनन कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा अनुमतिपत्रमा उल्लेखित खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थ पत्ता लागेमा सोको जानकारी तीस दिन भित्र विभागलाई दिनु पर्नेछ र निजलाई त्यस्तो खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न प्राथमिकताको आधारमा अनुमतिपत्र दिइनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अनुमतिपत्रमा उल्लेखित खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थ पत्ता लगाउने अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले त्यस्तो खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न चाहेमा विभागलाई जानकारी दिएको मितिले तीस दिन भित्र आवश्यकता अनुसार नियम ६, ७, १४ र १५ बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी खोजतलास कार्य वा उत्खनन कार्य गर्ने अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई देहायका अवस्थामा त्यस्तो खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्ने अनुमतिपत्र दिइने छैन:-

- (क) खनिज पदार्थ पत्ता लागेको तीस दिन भित्र जानकारी नदिएमा।
- (ख) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्न असमर्थता देखाएमा।

(४) उपनियम (१) बमोजिम प्राथमिकता प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्र नलिएमा विभागले अन्य कुनै व्यक्तिलाई त्यस्तो खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ।

४५. **विवरण, सूचना तथा प्रतिवेदन:** (१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले अनुसूची -६ बमोजिमको ढाँचामा खोजतलास कार्यको प्रगति विवरण प्रत्येक पाँच पाँच महिनामा विभाग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले अनुसूची - ९ बमोजिमको ढाँचामा खनिज पदार्थको वार्षिक उत्पादन प्रगति विवरण प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र विभाग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(३) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले देहाय बमोजिमको विवरण वा प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र विभाग समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ-

- (क) खनिज संचित तथा खनिज सम्पदा सम्बन्धी विवरण ।
- (ख) खनिज उत्पादन र बिक्री वितरण सम्बन्धी विवरण ।
- (ग) मेशिनरी तथा यन्त्र उपकरण सम्बन्धी विवरण ।
- (घ) कर्मचारी तथा कामदार सम्बन्धी विवरण ।
- (ङ) विभिन्न खनिज कार्यको लागत, आम्दानी खर्च सम्बन्धी विवरण ।
- (च) अन्य आवश्यक विवरण र प्रतिवेदन ।

(४) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्यको सिलसिलामा सार्वजनिक सम्पत्तिको हानी नोक्सानी भएमा वा हुन सक्ने देखेमा सोको बचावको आवश्यक व्यवस्था गरी छिटो साधनद्वारा सोको सम्पूर्ण विवरण सहितको सूचना विभाग समक्ष दिनु पर्नेछ ।

४६. **भू-बहाल बुझाउनु पर्ने:** (१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्न अनुमतिपत्रमा उल्लिखित खनिज क्षेत्रको जग्गा श्री ५ को सरकारको भए निजले श्री ५ को सरकारलाई अनुसूची-१४ मा तोकिए बमोजिमको भू-बहाल बुझाउनु पर्नेछ ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्न प्राप्त गरेको अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रको जग्गा निजी स्वामित्वको भए त्यस्तो जग्गा भू-बहालमा लिन र दिनको लागि भू-बहाल रकम उल्लेख गरी अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति र जग्गाधनि बीच भएको मन्जुरी सहितको लिखित सम्झौता विभाग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम भएको सम्झौतामा उल्लिखित रकम अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सम्बन्धित जग्गा धनिलाई भू-बहाल बापत बुझाउनु पर्नेछ ।

४७. **अन्य खनिज पदार्थ वा उप-उत्पादनको बिक्री:** अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज पदार्थ उत्खनन कार्य गर्दा फेला पारेको अनुमतिपत्रमा उल्लिखित खनिज पदार्थ बाहेकका अन्य खनिज पदार्थ वा उप-उत्पादन बिक्री गर्नु पर्ने भएमा विभागको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम विभागको स्वीकृति लिई अन्य खनिज पदार्थ वा उप-उत्पादन बिक्री गर्दा नियम २१ बमोजिम तोकिएको रोयल्टी जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

४८. **खनिज पदार्थको निकासीमा बन्देज:** (१) श्री ५ को सरकारले राष्ट्रिय सुरक्षा वा आन्तरिक माग आपूर्ति गर्नको लागि कुनै खनिज पदार्थ विदेशमा निकासी गर्न नपाउने गरी आदेश जारी गरी आवश्यक बन्देज लगाउन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका अवस्थामा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आफूले उत्खनन गरेको खनिज पदार्थ विभागको पूर्व स्वीकृति लिई विदेशमा निकासी गर्न पाउनेछ-

- (क) खनिज पदार्थको गुणस्तर यकीन गर्न वा विश्लेषण गर्न,
- (ख) खनिज पदार्थको बजार अध्ययनको लागि नमूना पठाउन,

४९. **विभागले स्वीकृति दिन खर्चने:** कुनै व्यक्तिले नेपालको भौगर्भिक सर्भेक्षण तथा खनिज अन्वेषणको सिलसिलामा जम्मा गरेको ढुङ्गा, माटो, बालुवा, चट्टान, जीव अवशेषहरू (फासिल्स) प्रयोगशाला विश्लेषण तथा अन्वेषण कार्यको लागि विदेशमा निकासी गर्न विभागले स्वीकृति दिन सक्नेछ।

५०. **निरीक्षण तथा जाँचबुझ सम्बन्धी कार्यविधि:** (१) कुनै खानीको स्थिति वा खानी सम्बन्धी प्रचलित ऐन, नियम तथा विभागको आदेश निर्देशन बमोजिम खनिज कार्य भए गरेको छ, छैन भन्ने जाँचबुझ गर्नका लागि विभागले कुनै माइनिङ्ग इन्जिनियर वा जियोलजिष्ट वा सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञलाई खानी निरीक्षकको रूपमा खानी निरीक्षण गर्न तोकन सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम खानी निरीक्षण गर्न तोकिएको खानी निरीक्षकले प्रचलित ऐन, नियमको अधिनमा रही देहाय बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्नेछः-

(क) जुनसुकै खानी क्षेत्रमा एक्लै वा आवश्यकता अनुसार सरकारी कर्मचारी वा स्थानीय निकायका प्रतिनिधिहरू वा प्रहरी कर्मचारी साथ लिई प्रवेश गर्ने।

(ख) खानी क्षेत्रमा रहेको प्लाण्ट, मेशिनहरू आदिका सम्बन्धमा जाँचबुझ गर्न वा खानी क्षेत्रबाट उत्पादन गरेको जुनसुकै अवस्थाका खनिज पदार्थ वा अन्य वस्तुहरूको नमूना लिने, कब्जामा राख्ने वा कुनै खनिज पदार्थहरू ओसार पसार, बेचबिखन गर्न नपाउने गरी रोक्का राख्ने।

(ग) खानीसँग सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिका साथ भएको वा निजको अधिकारमा रहेको खानी सम्बन्धी कागजात, रजिष्टर, बढिछाता, लगत वा अरु आवश्यक देखेका लिखतहरू पेश गर्न लगाउने वा कब्जामा लिने वा अन्यत्र लैजान नपाउने गरी सिलबन्दी गरी रोक्का राख्ने।

(घ) खानी निरीक्षकले जाँचबुझ गर्न चाहेको खानीसँग सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति, कर्मचारी वा कामदारसँग आवश्यक कुरा सोधपुछ गर्न वा बयान लिने।

(३) उपनियम (२) को खण्ड (ख) वा (ग) बमोजिमको कुनै खनिज पदार्थ वा अन्य वस्तु कब्जामा लिएमा वा रोक्का राखेमा सो को जानकारी निजलाई दिई खानी निरीक्षकले विभागमा यथासिध्द प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम खानी निरीक्षकले पेश गरेको प्रतिवेदन उपर विभागले जाँचबुझ गरी निर्णय गर्न र सो सम्बन्धमा आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ।

५१. **खनिज क्षेत्रको सर्भेक्षण र नक्सा:** खनिज कार्य गर्दा खनिज पदार्थको प्रकृति, भौगर्भिक स्थिति, उत्खनन प्रविधि आदिको आधारमा खानी क्षेत्रको भौगर्भिक, टोपोग्राफिक, माइनिङ्ग आदिको सर्भेक्षण र नक्सा विभागले तोकनेछ।

५२. **मध्यस्थता सम्बन्धी प्रक्रिया:** ऐनको दफा २६ बमोजिम श्री ५ को सरकार र अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिबीच खनिज कार्यसँग सम्बन्धित कुनै कुराको सम्बन्धमा उठेको कुनै विवाद दुवै पक्षले आपसी सरसल्लाहबाट सुल्झाउन नसकेमा दुवै पक्षबीच भएको सम्झौतामा तोकिएकोमा सोही बमोजिम र सम्झौतामा नतोकिएकोमा मध्यस्थता सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम मध्यस्थताद्वारा समाधान गरिनेछ।

५३. **कार्यविधि तथा प्रक्रिया:** अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तथा प्रक्रिया कामको प्रकृति अनुसार विभागले अनुमतिपत्रमा नै तोकिए बमोजिम हुनेछ।

५४. खनिज कार्यको हिसाब किताब: अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले राख्नु पर्ने खनिज पदार्थको हिसाब किताब विभागले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
५५. बनुसूचीमा हेरफेर तथा थप घट गर्न सक्ने: श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूचीमा आवश्यक हेरफेर तथा थपघट गर्न सक्नेछ ।
५६. खारेजी र बचाउ: (१) देहायका नियमहरू खारेज गरिएका छन्:
- (क) खनिज (संशोधन र एकीकरण) नियमहरू, २०१८ ।
  - (ख) ग्याँस तेल (ठेक) नियम, २०१५ ।
  - (ग) ग्याँस (संरक्षण) नियम, २०१७ ।
- (२) यो नियमावली प्रारम्भ हुनु भन्दा अघि खनिज (संशोधन र एकीकरण) नियमहरू, २०१८, ग्याँस तेल (ठेक) नियम, २०१५, ग्याँस (संरक्षण) नियम, २०१७ अन्तर्गत भए गरेका काम कारबाही यसै नियमावली बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची -१

(नियम ३ सँग सम्बन्धित)

खनिज पदार्थको वर्ग

१. धातु खनिज : धातु खनिजको वर्गहरूभित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन् :
- १. सुन २. चाँदी ३. तामा ४. जस्ता ५. शिशा ६. आलुमिनियम ७. फलाम
  - ८. निकल ९. कोबाल्ट १०. टिन ११. टंगस्टन १२. मलिव्हेनम १३. बेरिलियम
  - १४. नायोबियम १५. टान्टालम १६. यूरेनियम आदि ।
२. अधातु खनिज : अधातु खनिजको वर्गहरूभित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन्:-
- २.१. औद्योगिक खनिज औद्योगिक खनिज भित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहने छन्:-
- २.१.१. रासायनिक मल उद्योगमा प्रयोग हुने खनिज पदार्थ :
    - १. फोस्फेट घाउ २. रासायनिक स्तरको चुनढुंगा ३. खरी ४. नून ५. गेरु आदि । - २.१.२. ग्लास तथा सेरामिक्स उद्योगमा प्रयोग हुने खनिज पदार्थ :
    - १. क्वार्ज ढुंगा २. सिलिका वालुवा ३. फेल्डस्पार ४. केओलिन
    - ५. औद्योगिक माटो आदि । - २.१.३. रिफ्रेक्टरी तथा इन्सुलेन्ट उद्योगमा प्रयोग हुने खनिज पदार्थ :
    - १. म्याग्नेसाइट २. डोलोमाइट ३. ग्रेफाइट ४. फायर क्ले ५. अभ्रस आदि । - २.१.४. किमिति तथा अर्ध किमती र एनासिभ उद्योगमा प्रयोग हुने पत्थरहरू
    - १. हिरा २. रुवी ३. सफायर ४. इमरल्ड ५. एकुमेरिन ६. टुभालिन
    - ७. टोपाज ८. गार्नेट ९. क्रिस्टल क्वार्ज १०. कोरुण्डम आदि ।

२.२. इन्धन खनिज: इन्धन खनिजको वर्गहरू भित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन्:-

१. पत्थर कोईला २. मट्टि कोईला ३. प्राकृतिक (वायोजेनिक) ग्याँस

२.३. निर्माण सम्बन्धी खनिज पदार्थ: निर्माण सम्बन्धी खनिजको वर्गहरू भित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन्:-

२.३.१. डेकोरेटिभ ढुङ्गा

१. मार्बल २. ग्रेनाइट ३. साइनाइट(synite) आदि ।

२.३.२. चुन ढुङ्गा

सिमेन्ट वा चुन बनाउन प्रयोग हुने

२.३.३. माटो

ईट, टायल, साधारण भाँडाकुँडा तथा सिमेन्ट बनाउन प्रयोग हुने माटो

२.३.४. साधारण निर्माणमूखी खनिज:

साधारण ढुङ्गा, माटो, बालुवा, गिट्टि (क्रसरद्वारा ढुङ्गा फोरी गिट्टि बनाउने कार्य बाहेक) तथा स्लेट

३. अति महत्वपूर्ण खनिज: अति महत्वपूर्ण खनिजको वर्गहरूभित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन्:-

१. सुन २. युरेनियम ३. हिरा

४. महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य खनिज: महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य खनिजको वर्गहरूभित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन्:-

१. जस्ता २. हिरा बाहेक किमिति तथा अर्ध किमिति पत्थरहरू

३. म्याग्नेसाइट ४. खरी ५. प्राकृतिक (वायोजेनिक) ग्याँस ६. चुन ढुङ्गा

५. सामान्य खनिज: सामान्य खनिजको वर्गहरूभित्र देहायका खनिज पदार्थहरू रहनेछन्:

अतिमहत्वपूर्ण वा महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य खनिजवर्गमा परेका खनिज पदार्थ बाहेकका अन्य खनिज पदार्थहरू ।

अनुसूची -२

(नियम ४ को उप नियम (२) सँग सम्बन्धित)

खनिज पदार्थको स्तर

(क) धातु तथा बौद्धोगिक अर्थात् खनिज पदार्थको स्तर: धातु तथा बौद्धोगिक अर्थात् खनिज पदार्थको स्तर देहाय बमोजिम हुनेछ ।

उत्खनन् तरिका	बति साना स्तर	साना स्तर	मन्चौला स्तर	ठूलो स्तर
(क) भूमिगत उत्खनन्	१० टन सम्म	१०० टन सम्म	५०० टन सम्म	५०० टन भन्दा बढी
(ख) सतह उत्खनन्	२५ टन सम्म	२५० टन सम्म	१००० टन सम्म	१००० टन भन्दा बढी

(ख) ईन्चन खनिज पदार्थको स्तर : ईन्चन खनिज पदार्थको स्तर देहाय बमोजिम हुनेछ ।

खनिज पदार्थ	वर्ति साना स्तर	साना स्तर	मझौला स्तर	ठूलो स्तर
१. कोईला				
(क) भूमिगत उत्खनन्	१० टन सम्म	१०० टन सम्म	५०० टन सम्म	५०० टन भन्दा बढी
(ख) सतह उत्खनन्	२० टन सम्म	२०० टन सम्म	१००० टन सम्म	१००० टन भन्दा बढी
२. प्राकृतिक (बायोजेनिक) ग्याँस	१००० घ.मि. सम्म	१०००० घ.मि. सम्म	५०००० घ.मि. सम्म	५०००० घ.मि. भन्दा बढी

(ग) निर्माण सम्बन्धी खनिज पदार्थको स्तर : निर्माण सम्बन्धी खनिज पदार्थको स्तर देहाय बमोजिम हुनेछ ।

खनिज पदार्थ	वर्ति साना स्तर	साना स्तर	मझौला स्तर	ठूलो स्तर
१. डेकोरेटिभ रुइहा	३ घ.मि.सम्म	१५ घ. मि. सम्म	६० घ. मि. सम्म	६० घ. मि. भन्दा बढी
२. चून रुइहा				
२.१ सिमेण्टको लागि	३० टन सम्म	२०० टन सम्म	१००० टन सम्म	१००० टन भन्दा बढी
२.२ चूनको लागि	१० टन. सम्म	१०० टन सम्म	५०० टन सम्म	५०० टन भन्दा बढी
३. माटो	२५ घ.मि. सम्म	१०० घ.मि. सम्म	४०० घ.मि. सम्म	४०० घ.मि. भन्दा बढी
४. साधारण निर्माण रुइहा				
४.१. कोरा रुइहा	२५ घ.मि. सम्म	१५० घ.मि. सम्म	५०० घ.मि. सम्म	५०० घ.मि. भन्दा बढी
४.२. ब्लक स्टोन	५ घ.मि. सम्म	२५ घ.मि. सम्म	१२५ घ.मि. सम्म	१२५ घ.मि. भन्दा बढी
४.३. पत्रे रुइहा	५० घ.मि. सम्म	६०० घ.मि. सम्म	२४०० घ.मि.सम्म	२४०० घ. मि. भन्दा बढी
४.४. रोडा	२० घ.मि. सम्म	१०० घ.मि. सम्म	४०० घ.मि. सम्म	४०० घ.मि. भन्दा बढी
५. बालुवा र गोथस	५० घ.मि. सम्म	२०० घ.मि. सम्म	८०० घ.मि. सम्म	८०० घ.मि. भन्दा बढी

अनुसूची - ३

(नियम ६ सँग सम्बन्धित)

खोज तलास कार्यको अनुमतिपत्रको निवेदन

श्रीमान् महानिर्देशकज्यू

खानी तथा भूगर्भ विभाग

लैनचौर, काठमाडौं ।

महोदय,

मैले / हामीले खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ र खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०४६ बमोजिम देहायको विवरण खोली खोजतलास कार्यको अनुमतिपत्रको लागि निवेदन गरेको छु / छौं ।

१. व्यक्तिको नाम :-

हुलाक ठेगाना :-

पेशा :-

टेलिफोन :-

फ्याक्स नं. :-

२. संगठित संस्था, फर्म र कम्पनीको,

नाम :-

हुलाक ठेगाना :-

टेलिक्स नं. :-

टेलिफोन नम्बर :-

फ्याक्स नं. :-

दर्ता भएको निकाय :-

दर्ता भएको मिति र नम्बर :-

मुख्य संचालक :-

३. खोज तलास कार्य गर्न चाहेको खनिज पदार्थ :-

४. खोज तलास कार्यको लागि माग गरेको अवधि :-

५. खोजतलास कार्य गर्न माग गरेको क्षेत्रको चौवट्टी विवरण र स्केल नक्सा :-

अञ्चल ..... जिल्ला ..... न.पा. र गा.वि.स. स्थान
टोपो सिट नं. ..... मूल चिन्ह
बाटपूर्व .....

मिटर पश्चिम ..... मिटर उत्तर ..... मिटर दक्षिण
मिटर जम्मा ..... वर्ग कि.मी.

(२२)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. खोजतलास कार्य गर्न माग गरेको क्षेत्रको भूउपयोग विवरण :-

(क) गाउँ वस्ति

(ख) वन

(ग) खोला, नाला, पुल, बाटो सार्वजनिक स्थल आदि

(घ) जग्गाको किसिम : आबादी / पर्ति / सरकारी / सार्वजनिक

(ङ) खोज तलास कार्य गर्न माग गरेको क्षेत्र भित्र पहिले खानी खोज तलास वा उत्खनन् कार्य भएको वा भैरहेको छ, छैन

(च) खोज तलास कार्य गर्न माग गरेको क्षेत्र नजिक खोज तलास वा खानी क्षेत्र भएमा सोको विवरण

७. प्राविधिकको व्यवस्था :-

(१) आफै भए

(क) व्यावसायिक योग्यता र तालिम :-

(ख) अनुभव :-

(२) अन्य भए

(क) नाम र ठेगाना :-

(ख) व्यावसायिक योग्यता र तालिम :-

(ग) अनुभव :-

निवेदकको,-

दस्तखत :

नाम :

मिति :

संलग्न कागजातहरू :

१. व्यावसायिक योग्यता र तालिमको प्रमाण

२. अनुभव

३. नागरिकता र कम्पनि फर्म र संस्थाको प्रमाण

४. कार्य योजना

अनुसूची- ४

(नियम ७ को उपनियम (१), नियम ९ को उपनियम (३), नियम १५ को उपनियम (१), नियम १७ को उपनियम (३), नियम २३, नियम ४२ को उपनियम (३) संग सम्बन्धित)

अनुमति दस्तुर, नवीकरण दस्तुर, अवधि थप दस्तुर र धरौटी

(क) खोज तलास कार्यको लागि :

विवरण	अति महत्वपूर्ण खनिज	महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य खनिज	सामान्य खनिज
(१) अनुमतिपत्र दस्तुर	रु ३,०००।-	रु २,०००।-	रु १,०००।-
(२) नवीकरण दस्तुर	रु १,५००।-	रु १,०००।-	रु ५००।-
(३) अवधि थप दस्तुर	रु ६,०००।-	रु ४,०००।-	रु २,०००।-

(ख) उत्खनन कार्यको लागि :

विवरण	अति साना स्तर	साना स्तर	मध्यम स्तर	ठूला स्तर
(१) अनुमतिपत्र दस्तुर	रु १,०००।-	रु २,०००।-	रु ३,०००।-	रु ४,०००।-
(२) नवीकरण दस्तुर	रु २,०००।-	रु ४,०००।-	रु ६,०००।-	रु १२,०००।-
(३) अवधि थप दस्तुर	रु २,०००।-	रु ४,०००।-	रु ६,०००।-	रु ८,०००।-
(४) धरौटी	रु २,०००।-	रु ४,०००।-	रु ६,०००।-	रु ८,०००।-

अनुसूची -५

(नियम ७ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

श्री ५ को सरकार

उद्योग मन्त्रालय

खानी तथा भूगर्भ विभाग

खोज तलास कार्यको अनुमतिपत्र

अनुमतिपत्र नं. :

मिति :

अञ्चल ..... जिल्ला ..... न.पा. / गा.वि.स. वडा नं. .... बस्ने
श्री ..... लाई खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ तथा खानी
तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६ बमोजिम प्रत्येक वर्ष नवीकरण गराउने गरी निम्न लिखित क्षेत्र भित्र मिति
..... देखि ..... सम्म ..... खोज तलास कार्य गर्न यो खोज तलास कार्यको
अनुमतिपत्र प्रदान गरिएको छ ।

खोज तलास कार्य गर्ने क्षेत्रको विवरण

अञ्चल ..... जिल्ला ..... न.पा. / गा.वि.स. स्थान
..... टोपो सिट नं. .... मूल चिन्ह
..... बाट पूर्व ..... मिटर पश्चिम
..... मिटर उत्तर ..... मिटर दक्षिण ..... मिटर जम्मा
वर्ग कि.मि.

शाखा प्रमुखको,-

विभागीय प्रमुखको,-

दस्तखत :

दस्तखत.

नाम :

नाम.

नवीकरण

क्र.स.	मिति	नवीकरण आ.व.	दस्तुर बुझाएको		दस्तखत		कैफियत
			रसिद नं.	मिति	शाखा प्रमुख	विभागीय प्रमुख	

(२५)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची - ६

(नियम ९ को उपनियम (२), नियम ४२ को उपनियम (२) र नियम ४५ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

खोजतलास कार्यको प्रगति विवरण

१. अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना :- .....
 अनुमतिपत्र नम्बर ..... खनिज पदार्थको नाम .....
 प्रगति विवरण अवधि मिति .....
 देखि ..... सम्म ।

२. खोजतलास कार्यको क्षेत्र रहेको जिल्ला :- ..... न.पा. / गा.वि.स. .... वडा नं. .... स्थान .....

३. अन्वेषण क्षेत्रफल :- .....

४. भौगर्भिक नक्सा :- ..... क्षेत्रफल ..... स्केल .....

५. भू-रासायनिक (Geo-Chemical) अन्वेषण :-

१. स्ट्रिम सेडिमेण्ट स्याम्पलिङ्ग ..... तरिका ..... संख्या .....
 (Stream Sediment Sampling) ..... (Method) ..... (No)

२. स्वाईल (Soil) स्याम्पलिङ्ग

३. रक (Rock) स्याम्पलिङ्ग

४. ....

५. ....

६. भू-भौतिक (Geo-Physical) अन्वेषण :-

१) .....

२) .....

३) .....

७. (क) भौतिक (Physical) अन्वेषण :-

सि.न	विवरण	स्याम्पल संख्या	कुल लम्बाई (मिटर)	मोटाई (Ore) (मिटर)
१.	ग्राब (Grab) स्याम्पलिङ्ग			
२.	चिप (Chip) स्याम्पलिङ्ग			
३.	च्यानल (Channel) स्याम्पलिङ्ग			

(२६)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

560

	संख्या	डाईमेन्सन (मि.) (LxBxH)	कुल वायतन (Volume)
४. ट्रेन्च (Trench)			
५. पीट (Pit)			
६. ड्रिलिङ (Drilling) :- ड्रिल होल नम्बर :- लम्बाई (मि.) :- कोर रिक्भरी :- कुल लम्बाई (मि.) :-			

(ख) भूमिगत (Underground) अन्वेषणको लागि मात्र :-

	संख्या	डाईमेन्सन (मि.) (LxBxH)	कुल वायतन (Volume)
१. एडिट (Adit) / टनेल (Tunnel)			
डाईभिङ मेथड (Driving Method):			
क) ड्रिलिङ (Drilling)			
ख) ब्लास्टिङ (Blasting)			
ग) सपोर्ट (Support system)			
घ)			
२) नक्सा तथा स्केच			
३) मेशिनरी तथा अन्य सामान			
४) खानी वातावरण (Mining Environment)			
(क) बत्ती (Light)			
(ख) पानी (Water)			
(ग) हावा (Ventilation)			
(घ) सुरक्षा (Safety)			

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट (२५) मिनट गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

569

८. स्याम्पल परीक्षण आधिकारिक परीक्षण प्रमाण पेश गर्नु पर्ने :

- १) रासायनिक परीक्षण (Chemical Analysis)
- २) मेटालर्जिकल परीक्षण (Metallurgical Analysis)
- ३) अन्य

९. ग्रेड तथा टनेज (Grade and Tonnage)

१०. अन्वेषण खर्च

११. बजार अध्ययन

निवेदकको,-
दस्तखत :
नाम :
मिति :

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची - ७

(नियम १४ को उपनियम (१) र (२) सँग सम्बन्धित)

उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्रको निवेदन

श्रीमान् महानिर्देशकज्यू
खानी तथा भूगर्भ विभाग
लैनचौर, काठमाडौं।
महोदय,

मलाई/हामीलाई खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ र खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६, बमोजिम उत्खनन् कार्य गर्न इच्छा भएकोले देहाय बमोजिमको विवरण खोली निवेदन गर्दछु / गर्दछौं।

१. व्यक्तिको,

नाम :-

हुलाक ठेगाना :-

टेलिफोन :-

पेशा :-

फ्याक्स नं. :-

टेलेक्स नं. :-

२. संगठित संस्था / फर्म / कम्पनीको,

नाम :-

हुलाक ठेगाना :-

टेलिफोन नम्बर :-

दर्ता भएको निकाय :-

मुख्य संचालक :-

फ्याक्स नं. :-

दर्ता मिति र नम्बर :-

३. उत्खनन् कार्य गर्न चाहेको खनिज पदार्थ :

४. उत्खनन् कार्य गर्न चाहेको अवधि :

५. प्राविधिकको व्यवस्था :

(१) आफै भए

(क) व्यावसायिक योग्यता तालिम

(ख) अनुभव

(२) अन्य भए

(क) नाम र ठेगाना

(ख) व्यावसायिक योग्यता तालिम

(ग) अनुभव

६. खानी उत्खनन् कार्य गर्न माग गरेको क्षेत्रको चौडि विवरण :

अञ्चल ..... जिल्ला ..... न.पा./गा.वि.स.
स्थान ..... टोपोसिट नं. .... निर्दिष्ट मूल चिन्हको भौगोलिक
नियामक ..... बाट पूर्व ..... मिटर ..... पश्चिम
मिटर उत्तर ..... मिटर ..... दक्षिण ..... मिटर
जम्मा ..... वर्ग कि.मि.

निवेदकको,-

दस्तखत :

नाम :

मिति :

संलग्न कागजातहरू:

१. खानी उत्खनन् कार्यको प्रस्तावित योजना
२. आफैले खोजतलास कार्य गरेको भए सोको विस्तृत प्रतिवेदन
३. व्यावसायिक योग्यता, अनुभव, नागरिकता र कम्पनी, फर्म वा संस्थाको प्रमाण ।
४. खानी क्षेत्रको जग्गासंग सम्बन्धित जग्गावाला वा अन्य निकायको मञ्जुरनामा / सहमति आदि ।
५. प्रस्तावित खानी सार्वजनिक सहकषाट ५०० मिटर भित्र पर्ने भएमा सम्बन्धित निकायको सहमति ।

अनुसूची - ८

(नियम १५ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

श्री ५ को सरकार

उद्योग मन्त्रालय

खानी तथा भूराश्व विभाग

उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र

अञ्चल..... जिल्ला..... न.पा./गा.वि.स. वडा नं. .... बस्ने श्री..... लाई खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ तथा खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६ बमोजिम निम्न लिखित क्षेत्र भित्र मिति..... देखि सम्म..... खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्य गर्न यो उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्रदान गरिएको छ ।

उत्खनन् कार्य गर्ने क्षेत्रको विवरण

अञ्चल..... जिल्ला..... न.पा./ गा.वि.स. स्थान..... टोपोसिट नम्बर..... निर्दिष्ट मुल चिन्हको भौगोलिक नियामक बाट पूर्व..... मिटर पश्चिम..... मिटर उत्तर..... मिटर दक्षिण मिटर जम्मा..... वर्ग कि.मि.

शाखा प्रमुखको,-

विभागीय प्रमुखको,-

दस्तखतः

दस्तखतः

नामः

नामः

क्र.सं.	मिति	नवीकरण आ.सं.	नवीकरण		दस्तखत		कैफियत
			रखिद नं.	मिति	शाखा प्रमुख	विभागीय प्रमुख	

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

568

अनुसूची- ९

(नियम १७ को उपनियम (२), नियम ४२ को उपनियम (२) र ४५ को उपनियम (२) संग सम्बन्धित)

खनिज पदार्थको वार्षिक उत्पादन प्रगति विवरण

१. अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिको नाम र ठेगाना .....
 अनुमतिपत्र नम्बर ..... खनिज पदार्थको नाम :
 प्रगति विवरण अवधि (आर्थिक वर्ष) .....
 ।
२. खानी रहेको जिल्ला ..... न.पा./ गा.वि.स. ..... वडा नं. ....
 स्थान .....
३. खनिज विकास :-
 क) विस्तृत सिमांकनात्मक झिलिङ्ग तथा अन्वेषणात्मक उत्खनन :
 ख) विस्तृत प्राविधिक उत्खनन तथा प्रशोधन सम्भाव्यता अध्ययन :
 ग) विस्तृत बजार तथा आर्थिक सम्भाव्यता अध्ययन :
 घ) अन्तिम सम्भाव्यता मूल्यांकन :
४. खानी (उत्पादनात्मक) विकास :-
 क) खानी उत्पादन परियोजना प्रबर्द्धन तथा कार्यान्वयन :
 ख) नियमित खानी उद्योग संचालन :
 ग) खानी विकास कार्य योजना:

[illegible]

निवेदकको, - :

दस्तखत :

नाम :

मिति :

दृष्टव्य :

१. यस अनुसूची बमोजिम विवरण भर्दा आवश्यक विवरण मात्र भर्नु पर्दछ ।
२. अनुसूचीमा विवरण भर्ने ठाउँ नपरेमा छुट्टै पानामा भरी पेश गर्नु पर्दछ ।

(३९)

आधिकारिकता सूत्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।